

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту

*Кафедра економіки, підприємництва
та туризму*

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

Башинська Анна Сергіївна

УДК 338.48:615.8 (477)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«Підвищення ефективності використання бальнеологічних рекреаційних
ресурсів України»

спеціальність 242 «Туризм та рекреація»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело.

_____ Башинська Анна Сергіївна

Керівник роботи
Анна Осіпчук
асистент кафедри економіки,
підприємництва та туризму

Житомир 2023

Висновок кафедри економіки, підприємництва та туризму

за результатами попереднього захисту: _____

Протокол засідання кафедри економіки, підприємництва та туризму

№ ___ від «___» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри економіки, підприємництва та туризму

д. е. н., професор _____ Валінкевич Н. В.

«___» _____ 20__ р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти Башинська Анна Сергіївна захистила

кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

_____ Мутасова С. А.
 (науковий ступінь, вчене звання) (підпис) (прізвище, ім'я, по батькові)

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	4
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ.....	8
1.1. Поняття та класифікація рекреаційно-туристичних ресурсів України....	8
1.2. Роль бальнеологічних ресурсів в системі показників рекреаційного потенціалу.	11
1.3. Використання показників ефективності для оцінки бальнеологічних ресурсів.....	13
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ РЕКРЕАЦІЙНО БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	17
2.1. Дослідження кон'юнктури ринку туристичних послуг та використання національних бальнеологічних рекреаційних ресурсів.....	17
2.2. Моніторинг бальнеологічних ресурсів рекреаційного курорту Східниця.....	20
2.3. Показники ефективності використання бальнеологічних рекреаційних ресурсів на прикладі курорту Великий Любінь	23
РОЗДІЛ III. ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТА РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНИХ БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ.....	28
3.1. Загальні перспективи розвитку бальнеологічних курортів Східниця та Великий Любінь.....	28
3.2. Шляхи удосконалення функціонування бальнеологічних курортів.....	29
ВИСНОВОК.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37

АНОТАЦІЯ

Башинська А. С. Підвищення ефективності використання бальнеологічних рекреаційних ресурсів України. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 242 «Туризм». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

Робота присвячена дослідженню теоретичних особливостей бальнеологічного туризму, визначенню показників ефективності використання бальнеологічних ресурсів України, аналізу сучасного стану бальнео-рекреаційних курортів, подальшим напрямкам та можливостям його розвитку. Структурно робота складається з вступу, трьох розділів, висновків; містить чотири таблиці, п'ять рисунків, список використаних джерел з 20 найменувань.

Перший розділ – теоретико-методологічний, розкриває поняття бальнеологічного туризму, рекреаційних ресурсів, курортів та описує основні фактори, що впливають на подальший розвиток та функціонування бальнеологічно-рекреаційних курортів. У другому розділі розкрито поняття та показники ефективності діяльності бальнеологічних ресурсів та курортів, також проведено аналіз стану бальнеологічного туризму в Україні. У третьому розділі розкрито перспективи та стратегічні напрямки розвитку бальнеологічного туризму на території України в сучасних умовах.

Ключові слова: бальнеологічний туризм, бальнеологічні ресурси, рекреаційні ресурси, ефективність рекреаційного туризму, розвиток бальнеологічного туризму, туристична галузь України, проблеми та перспективи використання рекреаційних бальнеологічних курортів.

ABSTRACT

Bashynska A.S. Increasing the effectiveness of the use of balneological recreational resources of Ukraine. – Manuscript.

Qualification work for a bachelor's degree in specialty 242 – Tourism – Polissia National University, Zhytomyr, 2023.

The work is devoted to researching the theoretical features of balneological tourism, determination of indicators of the effectiveness of the use of balneological resources of Ukraine, analysis of the current state of balneological-recreational resorts, further directions, and possibilities of its development. Structurally, the work consists of an introduction, three sections, and conclusions; contains 4 tables, 5 figures, a list of used sources with 20 titles.

The first chapter – theoretical and methodological, reveals the concept of balneological tourism, recreational resources, resorts and describes the factors affecting the further development and functioning of balneological and recreational resorts. In the second chapter, concepts, and indicators of the effectiveness of balneological resources and resorts are revealed, and an analysis of the state of balneological tourism in Ukraine is also carried out. The third section describes the problems, prospects, and strategic directions of the development of balneological tourism on the territory of Ukraine in modern conditions.

Keywords: balneological tourism, balneological resources, recreational resources, effectiveness of recreational tourism, development of balneological tourism, tourism industry of Ukraine, problems, and prospects of using recreational balneological resorts.

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Україна багата на бальнео-рекреаційні ресурси, велику кількість міст і регіонів України можна вважати багатопрофільними зонами відпочинку та оздоровлення. Україна має великий курортно-рекреаційний потенціал, а деякі регіони мають високу концентрацію бальнеологічними ресурсами, лікувальними та термальними водами. Курортно-санаторні комплекси потребують постійного вдосконалення, оновлення, популяризації. Роль оздоровлення на бальнеологічних курортах постійно зростає, оскільки цей вид рекреації відновлює стан нервової та психічної системи та знімає втому, тому рекреаційно-туристична сфера є важливою галуззю економіки, яка додатково створює соціальний ефект задовольняючи потреби населення у відпочинку та оздоровленню. У зв'язку з значущістю ролі рекреації для суспільства і держави постає актуальним питання вивчення курортно-рекреаційних ресурсів України та окремих регіонів.

Мета кваліфікаційної роботи: дослідження напрямів підвищення ефективності використання бальнеологічних рекреаційних ресурсів України.

Завдання дослідження:

- дослідити кон'юнктуру ринку туристичних послуг;
- визначити використання національних бальнеологічних ресурсів;
- дати характеристику бальнеологічним ресурсам рекреаційного курорту Східниця;
- проаналізувати роль бальнеологічних ресурсів в системі рекреаційних ресурсів;
- запропонувати шляхи раціоналізації використання курортних закладів та визначити показники ефективності для бальнеологічних ресурсів;

Об'єктом дослідження: підвищення ефективності використання бальнеологічних рекреаційних ресурсів України.

Предмет дослідження: виступили теоретичні, методичні та прикладні засади забезпечення ефективного використання бальнеологічних рекреаційних ресурсів.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. Осіпчук А. С., Башинська А. С. Перспективи розвитку бальнеологічного туризму в Україні: матер. II Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (15-16 червня 2023 р., м. Житомир). м. Житомир, 2023.

2. Осіпчук А. С., Башинська А. С. Транспарентність – явище та вимога діяльності інституційних органів сфери туризму: матер. IV Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (22-23 червня 2023р., м.Житомир). м. Житомир, 2023.

Методи дослідження: Для вирішення поставлених завдань були використані такі методи: теоретичний метод застосовано для визначень та понять бальнеологічних, рекреаційних ресурсів, визначенні ролі бальнеологічних ресурсів в системі рекреаційних ресурсів. Метод статистичного аналізу використано при здійсненні аналізу ефективності діяльності бальнеологічних курортів України, емпіричний метод було застосовано при описі бальнеологічних курортів, їх ресурсів та матеріально-технічної бази.

Практичне значення результатів дослідження: висновки кваліфікаційної роботи можуть бути використані для формування пропозицій перспективного розвитку та покращення ефективності використання бальнеологічних курортів. Результати кваліфікаційної роботи можуть стати продовженням досліджень у сфері бальнеологічного туризму та курортно-санаторних комплексів.

Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, містить 38 сторінок тексту. Список джерел включає 5 найменувань літератури, 15 електронних публікацій.

РОЗДІЛ I

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та класифікація рекреаційно – туристичних ресурсів України.

Рекреаційні ресурси – це процеси, об’єкти та явища, що можуть бути використані для розвитку дозвілля та рекреації туризму, можуть мати, як природне, так і антропогенне походження [2]. Природними рекреаційними ресурсами є, як природні територіальні комплекси так і окремі території та компоненти природного середовища, що представляють кількісні та якісні параметри, сприятливі для оздоровлення та відпочинку або сукупність усіх передумов для формування об’єктів у межах організації [10].

Сукупність компонентів і властивостей природного середовища являють собою рекреаційні умови. Навколишнє середовище допомагає відпочинку та оздоровленню, але не є матеріальною основою (естетичні характеристики, різноманітність пейзажів, розмір снігового покриття в гірських районах або місцевості, кількість сонячних днів у році), тощо [10].

Бальнеологічні ресурси – це природні лікарські речовини, ресурси та об’єкти, якими лікують хвороби без ліків на курорті та за його межами. Ці ресурси беруть основну та головну участь у процесі відтворенні та відновленні робочої сили та здоров’я людини, а саме відновлення фізичних, розумових здібностей людини, відновленні психічного здоров’я.

Основна характеристика та особливість бальнеологічних рекреаційних ресурсів полягає в тому, що вони можуть відновлювати психічні та фізичні сили людини. Ці ресурси можуть використовуватись, як прямо так і опосередковано, саме за допомогою цих ресурсів забезпечується різноманітність надання туристичних послуг з метою відпочинку та оздоровлення [2]. Слід зазначити, що основні відмінності між рекреаційними ресурсами та умовами. Рекреаційні умови розглядаються, як набір атрибутів,

які сприяють або в іншому випадку ускладнюють розвиток рекреації, а рекреаційні ресурси безпосередньо беруть участь у задоволенні потреб [18].

В системі класифікації рекреаційних ресурсів виділяють дві основні групи рекреаційних ресурсів, а саме природні та історико культурні. До природних ресурсів належать та природно створені людиною геологічні системи, природні об'єкти, явища та процеси, що володіють властивостями та характеристиками, що дозволяють організовувати в них сезонну або цілорічну рекреаційну діяльність. Серед природних рекреаційних ресурсів виділяють: термальні курорти, кліматологія, флора і фауна, ландшафти, рельєф та інші ресурси [18]. У кожного з цих видів є свій підвид. Наприклад, мінеральні води з різною мінералізацією, температурою та іншими властивостями (рис.1.1).

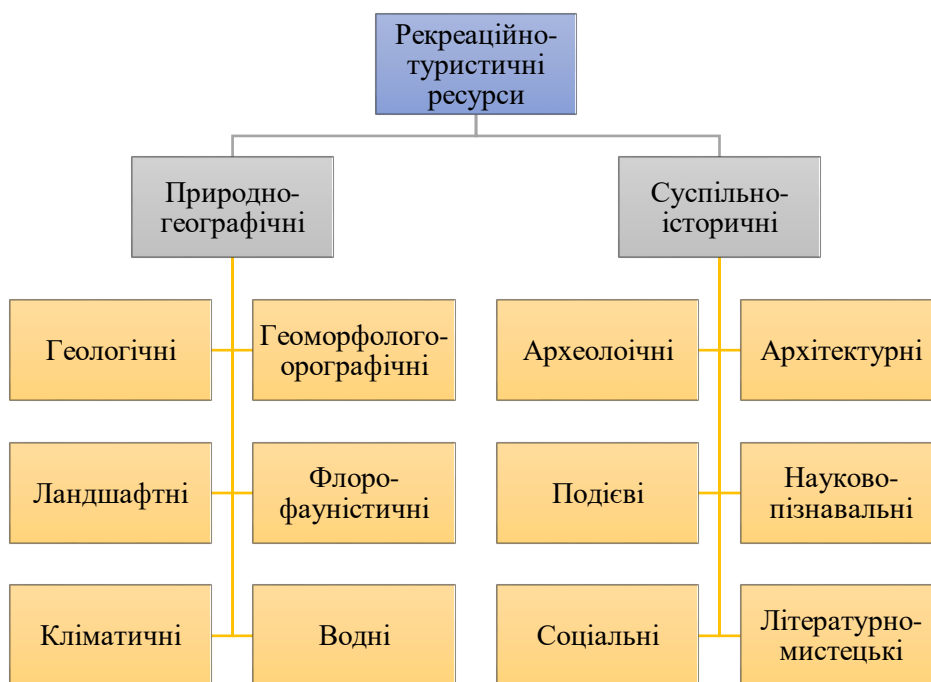

Рис.1.1 Класифікація рекреаційних ресурсів за І. Смалем

Джерело: сформовано на основі [17].

Історико-культурні ресурси зберігають привабливі архітектурні та археологічні пам'ятки, музеї, місця пов'язані з життям видатних людей, яскравими етнічними персонажами, тощо. Такі ресурси можуть втамувати жагу до знань, змінити довкілля, сприяти психофізіологічному відновленню здоров'я [2]. Матеріально-технічна забезпеченість рекреації та туризму

сучасними основними засобами, зростаючий економічний вплив на регіон, зміни природного та історико-культурного середовища, що здійснюється людьми, сприяли соціально-економічному забезпеченню розміщення рекреаційних ресурсів на різні групи. Це матеріально-технічна інфраструктура рекреаційно-туристичної сфери, кваліфіковані робітники, транспортна інфраструктура, різноманітні будівлі, аквапарки, басейни, спортзали, тенісні корти, тощо. Кількість техногенних рекреаційних ресурсів невинно збільшується. Дослідження рекреаційних ресурсів є складним процесом. Складність дослідження рекреаційних ресурсів зумовлена багатьма факторами, серед яких відсутність точних методик, недостатній рівень інформації про умови, якість і кількість ресурсів для відпочинку та оздоровлення, непомітність і суб'єктивність процесів використання ресурсів [17].

Можливі різні точки зору, як у організаторів рекреації та оздоровлення, так і у відпочиваючих, які висувають принципово різні вимоги. Дослідження з точки зору організатора рекреації та відпочинку пов'язані з проектуванням нових туристичних, рекреаційних систем або ж відновлення старих наявних вже систем, а також необхідністю вибору районів і типів рекреаційних систем. Туроператори та туристичні агенти повинні враховувати умови і потреби різних контингентів на великих територіях і протягом значних періодів часу використовуючи широкий спектр видів діяльності, послуг і об'єктів обслуговування.

Потреба в дослідженні з точки зору рекреанта виникає в зв'язку з вибором курорту та місця для свого відпочинку. Вибір визначається періодом та тривалістю відпочинку, смаковими якостями та уподобаннями, станом здоров'я, матеріальними можливостями та зручністю транспортного сполучення. При оцінці та дослідженні рекреаційної системи визначається наскільки окремі компоненти системи відповідають загальній системі моделі, тобто чи всі вимоги та запити рекреанта вони можуть задовольнити.

1.2. Роль бальнеологічних ресурсів в системі показників рекреаційного потенціалу.

Важливу роль на етапі активного розвитку туризму та туристичної галузі відіграють об'єкти природно-заповідного фонду, а саме місця для організації масового відпочинку, екскурсій та оздоровлення туристів та рекреантів. Необхідність вивчення бальнеологічних ресурсів України та її регіонів зумовлена багатьма факторами, а одним із них являється проголошення бальнеологічного туризму одним з пріоритетних напрямів розвитку та підвищення економіки країни та культури. Бальнеологічні ресурси використовуються зазвичай не для медичних процедур на курорті та за його межами. Ці ресурси беруть участь у відтворенні робочої сили – основному процесі суспільного виробництва. Основними критеріями оцінки лікувальної цінності мінеральних вод на курортах є особливості їх хімічного складу та фізичних властивостей, а саме індекс мінералізації, підвищена загазованість, мікроелементність, кислотність, температура джерела [11]. Це є найважливіші показники для класифікації. Механізм дії ванн з мінеральною водою визначається температурою, хімічними і механічними компонентами, але перш за все специфічним впливом розчинених у воді солей і газів.

Сучасна тенденція до переорієнтації надання туристичних послуг із зовнішніх ринків на внутрішній ринок (військовий конфлікт в Україні), в зв'язку з запровадженням об'єктивних обмежень на пересування туристів з одного боку - це негативно вплинуло на кон'юнктуру ринку туристичних послуг, а з іншого дало новий поштовх для просування та зміцнення національного туристичного продукту. Аргументами для розширення туристичних послуг на внутрішньому ринку можуть бути нові види туризму, які враховують еколого-соціальні фактори (екологічний туризм, мілітарі-туризм). Значний вплив на стан справ і перспективу туризму справила військова агресія РФ, окрім закриття підприємств туристичної діяльності, військові дії завдали не аби якої коди навколишньому середовищу. Ринок туристичних послуг знаходиться в процесі адаптації до наступних викликів,

таких як, внутрішня міграція населення України, знищення окремих зон природних екосистем, призупинене функціонування готелів, ресторанів, туристичних комплексів, перебудова соціально-гуманітарних пріоритетів, переоцінка орієнтирів особистого та професійного життя. Незважаючи на критичний стан природних територій, об'єктів інфраструктури внаслідок військових дій на території України у майбутньому очікується активне відновлення внутрішнього туризму.

У повоєнний період санаторно-курортні заклади бальнеологічного спрямування відіграватимуть значну роль для військових, внутрішньо-переміщених осіб, постраждалих від військової агресії. Саме тоді зросте попит на відвідування екологічно чистих природних територій з метою реабілітації та рекреації. Військова агресія в Україні серйозно вплинула на психічне здоров'я українців, окрім того Міністерство охорони здоров'я прогнозує посилення та збільшення кількості алкогольних та інших залежностей, тому реабілітація, лікування та профілактика в санаторно-курортних комплексах бальнеологічного спрямування стануть не аби як актуальні у повоєнний період, адже корисні властивості мінеральних вод, солей, грязей, озокериту позитивно впливають на психічне здоров'я та супутні захворювання.

Бальнеологічні ресурси у системі рекреаційних ресурсів відіграють важливе значення, адже вони виконують сприятливу роль для покращення туризму в цілому і підвищенні економіки країни. Завдяки бальнеологічним ресурсам України, які широко відомі у світі збільшується кількість туристів з метою відпочити та оздоровитись, багато туристів приїжджає з метою ділових поїздок, тощо.

1.3. Використання показників ефективності для оцінки рекреаційних ресурсів

Ефективність у загальному розумінні – це відображення співвідношення отриманого результату і витрачених на нього ресурсів. Потреби суспільства

постійно зростають і практично безмежні і їх можна найкраще задовольнити лише за рахунок максимально ефективного використання наявних ресурсів. Ефективність вимірюється за допомогою різних показників [9]. Усі вони є показниками ефективності, але так само, як немає абстрактних ефектів, немає і узагальнених показників ефективності, але є конкретно вироблена продукція, отриманий прибуток або досягається будь-який інший конкретний результат. Назва різних показників продуктивності зазвичай складаються з двох слів. Перший означає, що результат діяльності (прибутковість, продуктивність) вимірюється цим показником, а другий – вартість та витрати, які ресурси враховуються в цьому показнику (праця, земля, капітал, їх окремі елементи або всі ресурси в цілому).

Завдання підвищення ефективності праці населення залишається актуальним для економіки, але він стає надзвичайно важливим для її розвитку в умовах тривалого спаду виробництва, який пережила наша країна в 1990-х роках. Варто звернути увагу, що поняття ефективності стосується не лише економічних, а й соціальних процесів. Крім того, підвищення ефективності має сенс лише в тому випадку, якщо воно також призводить до кращих соціальних результатів. Сам продукт і прибуток не важливий, він являється лише засобом підвищення рівня життя людей.

Оцінка рекреаційних ресурсів може здійснюватися за допомогою різних показників ефективності. Вони допомагають оцінити продуктивність рекреаційних ресурсів та гарантують, що ресурси використовуються належним чином для підвищення ефективності [5]. Показники ефективності рекреаційних ресурсів можуть включати такі показники, як витрати на рекреацію, кількість відвідувачів, задоволення та інші показники, які забезпечують достовірні данні про ефективність рекреаційних ресурсів [4].

Функціональна особливість та ефективність бальнеологічних курортів та санаторно-курортних комплексів повинна розглядатися з точки зору:

- санаторно курортний заклад;
- рекреаційні зони або території на яких розташований цей об'єкт;

- бальнеологічні курорти та комплекси;
- споживачі курортних послуг.

Для окремого закладу бальнеологічних курортів ефективність його можливостей можна визначити за вбудованими показниками [9]:

$$K_{\text{еф.озд.з.}} = \frac{K_{\text{еф.ф-г}} + K_{\text{еф.м.}} + K_{\text{еф.об.}}}{3},$$

де $K_{\text{еф.озд.з.}}$ – коефіцієнт ефективності функціонування санаторно-курортного закладу, $K_{\text{еф.ф-г}}$ – коефіцієнт ефективності фінансово-господарської діяльності оздоровчого закладу, $K_{\text{еф.м.}}$ – коефіцієнт ефективності надання лікувально-профілактичних послуг, $K_{\text{еф.об.}}$ – коефіцієнт ефективності використання ліжок-місць оздоровчого закладу [9]. Коефіцієнт ефективності фінансово-господарської діяльності найпростіше визначається, як коефіцієнт рентабельності операційної діяльності (чистий прибуток санаторно-курортного закладу, собівартість наданих послуг). Коефіцієнт ефективності надання лікувально-профілактичних та реабілітаційних послуг визначається, як кількість пацієнтів зі стабільно хорошими та позитивними результатами лікування та реабілітації/загальна кількість користувачів санаторно-курортних закладів. Коефіцієнт ефективності використання ліжок-місць в санаторно-курортних закладах визначається за формулою: кількість оздоровлених/(ліжок-місць × середній період тривалості оздоровлення) [9]. Результати ефективності функціонування курорту наведені у таблиці 1.3. Тобто, можна стверджувати, що зі збільшенням коефіцієнта ефективності функціонування санаторно-курортних закладів поступово зростає ефективність його діяльності [9].

У випадку санаторно-курортного закладу в кінцевому підсумку важливим є зростання показників фінансово-господарської діяльності та іміджу самого закладу. Для регіонів та органів місцевого самоврядування кінцевим результатом більш ефективного функціонування закладів санаторно-курортного господарства є покращення регіонального, територіального іміджу, збільшення кількості здорових людей, збільшення

податків і зборів зі споживачів медичних послуг, збільшення сукупного доходу. Для держави кінцевим результатом підвищення ефективності роботи та розвитку бальнеологічних курортів, санаторно-курортних комплексів є збільшення оздоровлених відвідувачів та зменшення одужань. Більше пацієнтів, більше працездатності населення, більше податків з людей, також збільшення валового внутрішнього продукту пов'язане з роботою та функціонуванням санаторно-курортних комплексів та бальнеологічних курортів [4].

Таблиця 1.3

**Оцінка ефективності функціонування санаторно-курортного закладу
в середньому на один заклад**

Показник	Формула для розрахунку	Результат у 2018 році
1. Коефіцієнт ефективності фінансово – господарської діяльності оздоровчого закладу	Чистий прибуток / собівартість реалізації послуг	0,135
2. Коефіцієнт ефективності надання лікувально-профілактичних та оздоровчих послуг санаторно-курортним закладам	Чисельність оздоровлених із стійкими результатами лікування та реабілітації / чисельність споживачів санаторно-курортних послуг в окремому оздоровчому закладі	0,786
3. Коефіцієнт ефективності використання ліжко-місць в оздоровчому закладі	Чисельність оздоровлених / (ліжко-міста × середній період тривалості оздоровлення)	0,507
4. Коефіцієнт ефективності функціонування оздоровчого закладу	Середнє значення суми коефіцієнтів ефективності фінансово-господарської діяльності оздоровчого закладу, ефективності надання лікувально – профілактичних і ефективності використання ліжко-місць оздоровчого закладу.	0,476

Джерело: сформовано на основі [5].

Після короткого аналізу вищевикладеної інформації можна зробити певні висновки, Україна багата лікувально-оздоровчими ресурсами, активно розвивається і оснащена всім необхідним для подальшого розвитку курортно-рекреаційних ресурсів. Доцільно й надалі популяризувати вид бальнеологічної рекреації та туризму, удосконалювати асортимент та послуги санаторно-курортних комплексів.

РОЗДІЛ II

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ РЕКРЕАЦІЙНО- БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1. Дослідження кон'юнктури ринку туристичних послуг та використання національних бальнеологічних рекреаційних ресурсів.

Кон'юнктура ринку – це умови та ситуації, що виникають на ринку, збіг обставин, які можуть впливати або вплинути на економічну діяльність конкретного виду туризму або розвитку економіки в цілому. Вивчати кон'юнктуру ринку потрібно для того аби правильно оцінити поточний стан ринку країни, спрогнозувати можливі зміни та сформулювати відповідні стратегії розвитку [12]. Особливістю дослідження є визначення характеру та ступеня його збалансованості, насамперед співвідношення попиту та пропозиції, що виражається у прагненні до збалансованості. Проте цей процес носить стохастичний характер і знаходиться під постійним впливом комплексу суперечливих факторів, які зумовлюють постійні коливання та відхилення від основних тенденцій розвитку ринку [12].

Характерні риси для аналізу кон'юнктури ринку – це динаміка, пропорційність, циклічність, варіабельність. Розглядаючи конкретні ринкові умови, необхідно враховувати загальні економічні умови, які можуть перебувати на різних стадіях циклу економічного розвитку, таких як криза, рецесія, відновлення та підйому [12]. Кон'юнктура ринку виникає і розвивається під різним впливом факторів. Фактори поділяються зазвичай на постійні та не постійні. До постійних відносяться ступінь монополії, державне та міждержавне регулювання, стан інформаційних систем, валютна та кредитна ситуація. До не постійних належать політичні та соціальні конфлікти, стихійні лиха, сезонність та серйозні аварії. Функціонування туристичної сфери та використання бальнеологічних ресурсів характеризується нерівномірним використанням чинників та факторів, яке

коливається відповідно до загальних економічних умов регіону, сезонності туристичного попиту, відпусток, тощо. Точність і правильність прогнозів при аналізі кон'юнктури ринку залежить від виявлення достовірних факторів, що визначають кон'юнктуру. Таке дослідження складається з декількох етапів, а саме аналіз ситуації, економічний прогноз, оцінка ефективності маркетингових досліджень [12].

Прогнозування кон'юнктури в галузі надання туристичних послуг – це науково обґрунтований прогноз ринкової пропозиції та попиту, який вивчає очікувані обсяги послуг на основі вивченні ринкових тенденцій, закономірностей і моделей. Дослідження ринку туристичних послуг потребує виявлення умов і факторів, які найбільше впливають на формування попиту і пропозиції протягом певного періоду часу. Залежно від розміру туристичного ринку на якому проводиться аналіз частіше за все змінюється склад показників, що характеризують стан розвитку туристичного ринку. Різноманітні показники, що характеризують зовнішні умови, а саме політичні, соціальні, кліматичні та інші визначають загальну ситуацію на ринку туристичних послуг та взаємодію трьох зовнішніх факторів : ціна, пропозиція та попит. Аналіз та прогнозування міжнародного ринку туристичних послуг передбачає вивчення макроекономічних показників, які впливають на формування попиту, пропозиції, а отже і ціни [12].

Основними методичними вимогами до кон'юнктурних досліджень є:

- визначення та аналіз взаємозв'язків явищ економічного життя суспільства;
- неможливість перенесення тенденцій загальної кон'юнктури на конкретний ринок (навіть при наявності деякої суміжності);
- забезпечення постійного ринку моніторингу туристичних послуг, оскільки він є не стабільним (табл.2.1).

Таблиця 2.1

Оцінка рівня освоєння природно-ресурсного потенціалу бальнеологічних ресурсів курортів Львівської області

Бальнеологічний курорт	Оцінка рівня освоєння природно-ресурсного потенціалу
Трускавець	0,27
Моршин	0,40
Східниця	0,23
Великий Любінь	0,38
Немирів	0,46
Шкло	0,45

Джерело: сформовано на основі [7].

У поданій вище таблиці відображено оцінку потенціалу розвитку природних рекреаційних ресурсів та бальнеологічних курортів Львівської області. Виходячи з проведених розрахунків, можна побачити, що потенційний рівень освоєння природних рекреаційних ресурсів Львівської області не перевищує 50% [7].

Таблиця 2.2

Оцінка можливості природно рекреаційного ресурсу бальнеологічних курортів Львівської області для задоволення потреб рекреантів

Бальнеологічний курорт	Показник використання потенціалу мінеральних вод курорту
Трускавець	0,31
Моршин	0,02
Східниця	0,002
Великий Любінь	0,002
Немирів	0,001

Джерело: сформовано на основі [7]

Низьке використання природних рекреаційних ресурсів на бальнеологічних курортах, пояснюється переважаючої над попитом пропозиції і відсутністю добре розвиненої матеріально-технічної інфраструктури для одночасного розміщення великої кількості туристів та відпочиваючих. Пріоритетом бальнеологічних курортів є розвиток рекреаційної діяльності, як напрямку господарювання території, проте забезпечення бальнео-рекреаційної діяльності повинно забезпечуватися соціально-економічним розвитком курортів (табл. 2.2).

2.2. Моніторинг бальнеологічних ресурсів рекреаційного курорту Східниця.

Курорт Східниця вважається одним із наймальовничіших та найкращих місць для відпочинку та оздоровлення. Донедавна мало хто з українців знали про це маленьке село, а сьогодні про нього знають не тільки українці, але і європейці. Село, оточене мальовничими Карпатами та купане в кришталево чистих гірських водах, розташоване серед незайманої природи. З року в рік назва Східниця стає все більш популярною і відомою, оскільки підтвержені унікальні цілющі властивості підземних джерел. Та й саме село все частіше відвідували туристи, які бажали оздоровитись та насолодитись цією чистою природною красою [13].

Східниця знаходиться в 20 км від Трускавця. Щоб туди потрапити, потрібно проїхати через нафтове місто Борислав. Неймовірні краєвиди, які відкриваються перед Вами є найкращим доказом того, що ви на правильному шляху. Дивовижну природу Карпатських гір, що оточують Східницю важко передати словами. Можна подивитись на фотографії Східниці і побачити на них всю красу, але відчутти всю красу природи, відчутти чистоту гірського повітря лише побувавши там. Курорт Східниця активно розвивається, розширюється, вдосконалює свою інфраструктуру, щоб надавати унікальні та високоякісні послуги своїм гостям. Водночас курорт цінує та зберігає свою історію, природу, показуючи її у всій красі [13].

На сьогоднішній день на території курорту відкрито вже 38 лікувальних джерел і 17 свердловин, що містять підземні води різного фізико – хімічного складу. Їх унікальні властивості були підтвержені та досліджені не тільки нашим досвідом, але і великою кількістю досліджень та експертиз. Про ці дивовижні властивості води знає кожен, хто хоч раз побував тут і скуштував її. Карта Східниці має багато переваг, тому варто обов'язково звернути на неї увагу перед виїздом до цього чудового мальовничого курорту [13]. На карті Ви знайдете корисні позначення для себе, не тільки щодо напрямку руху, а й саму будову курорту Східниця з вулицями. (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Карта бальнеологічного курорту Східниця.

Джерело: сформовано на основі [14].

Більше 40 років, туристи з України та Європи, приїжджають в санаторій, за для зміцнення здоров'я та профілактики. Санаторії курорту Східниця активно лікують та допомагають позбутись від таких захворювань: органів шлунково-кишкового тракту (хронічний холецистит, панкреатит, діарея, ентероколіт), органів травлення (печінки, жовчовивідних шляхів і жовчного міхура), органи виділення (хвороби нирок, піелонефрит, цистит, сечокам'яна хвороб), променеві хвороби, ендокринної системи (ожиріння, цукровий діабет тощо). Рекомендований курс лікування на курорті Східниця від дванадцяти днів двічі на рік [13]. Крім чистого лісового повітря та мальовничості курорту, туристи вибирають даний курорт через наявність різних видів вод та косметологічних процедур: органічної слабо-мінералізованої, із вмістом заліза, лужної води (аналогічної «Боржомі»).

Косметологічні СПА-процедури курорту Східниця: уколи вуглекислого газу (усунення варикозу, остеохондрозу, різних запалень); спелеотерапія (захворювання дихальної системи, проводиться в спеціальних приміщеннях, де стіни покриті природною сіллю); фізіотерапія, лікувальні ванни і душ.

Ці вказані методики допомагають оздоровитись та зміцнити фізичне здоров'я, надаючи приголомшливий терапевтичний ефект. Багато процедур входять у вартість путівки у Східницю, але інформацію стосовно усіх процедур краще уточнювати конкретно в кожному туристичному підприємстві купуючи путівки [13].

Серед великої кількості готелів та санаторіїв Східниці слід вибирати такі комплекси, які пропонують високий сервіс, такі як: «Три сини та донька»; «Київська Русь»; «Санта-Марія». Варто звернути увагу на те, що саме ці заклади надають високий рівень обслуговування та користуються не аби яким попитом серед туристів України та Європи. Також варто зауважити те, що курорт Східниця є багатий не тільки на мінеральні та лікувальні води для оздоровлення та лікування, а також багатий на визначні місця, в яких можна збагатитись духовно та задовольнити свої потреби, як туриста [13].

Для урізноманітнення відпочинку та отримання нових емоцій туристів, було б доречним відвідати та побачити такі туристичні пам'ятки: музей О. Стоцького розміщений на території санаторію «Карпати»; церква Святого Миколи в селі Новий кропивник; залишки доменної печі «Залізна гута» в селі Майдан; вітряки поблизу Східниці (можна побачити приголомшливий краєвид курорту Східниця та гори); відома фортеця «Тустань» історико культурний заповідник [13].

Рис. 2.2. Структурні елементи інноваційного туристичного продукту
 бальнеологічно-рекреаційного спрямування

Джерело: розроблено автором на основі [13, 14].

Якщо ви бажаєте відпочити, відновити душевні сили та оздоровитись, то курорт Східниця – це курорт, який задовольнить ваші потреби, подарує вам незабутні емоції та позбавить вас від проблем зі здоров'ям.

2.3. Показники ефективності використання бальнеологічних ресурсів на прикладі курорту Великий Любінь.

Великий Любінь – селище міського типу, Городоцького району Львівської області. У Любіні знаходиться один із найстаріших в Європі термальних і кардіологічних курортів та санаторіїв [15]. Основним лікувальним засобом є сірководнева вода, поруч знаходиться річка Верещиця та озеро Любінський став. Санаторій заснований у 1778 р. і розташований посеред багатолітнього лісопарку на березі річки Верещиця за 25 кілометрів від легендарного Львова. Цей санаторій є одним із найстаріших курортів України. Любінь Великий має унікальну лікувально – діагностичну базу [15].

Показники ефективності використання бальнеологічних курортів на прикладі курорту Великий Любінь можна оцінити за кількома показниками.

Найважливішим є задоволення відвідувачів курорту, обсяг туристичних послуг, які надає курорт, ступінь привабливості місцевості, доступність курорту, а також його безпечність та економічна доступність послуг, що надає Великий Любінь. Курорт також користується популярністю серед відвідувачів та туристів, оскільки пропонує широкий спектр послуг за доступними цінами.

Бальнеологічний курорт Великий Любінь демонструє високий рівень задоволення та позитивні результати лікування відвідувачів, адже санаторій Великий Любінь має великий номерний фонд, який розрахований на 300 осіб та широкий вибір лікувальних послуг [15]. У роботі санаторію використовуються наступні методи та процедури:

- масаж з використанням різних технік;
- лазерні та хвойні ванни;
- висхідний циркулярний душ;
- душ масаж;
- витяжка хребта;
- діагностика за клінічними та біохімічними показниками.

Крім перерахованих процедур та методів, що надаються санаторієм, там успішно та ефективно лікують дорослих та дітей із захворюваннями нервової системи. Великий Любінь має високий ступінь привабливості місцевості, тому що сам він розташований на території дендропарку де гарно розвинена інфраструктура та автономне господарство [15].

Щоб говорити про економічну доступність послуг, що надає санаторій було використано офіційний сайт санаторію, де опубліковано ціни на путівки станом на 2023 рік (табл. 2.3). Великою перевагою санаторію є те, що турист може самостійно звернутись до відділу бронювання де консультант допоможе обрати бажаний варіант поселення, проконсультує з приводу бажаної дати та детальніше розкаже вам про лікування та діагностику в Великому Любіні [19].

Таблиця 2.3

Ціни на путівки в санаторій Великий Любінь 2023 рік

Назва відділу	Харчування, грн.	Лікування, грн.	Проживання, грн.	Загальна вартість.
Двомісна двокімнатна Люкс	480,00	260,00	400,00	1140,00
Кімната 1-но місна за всіма зручностями	351,00	240,00	309,00	900,00
Кімната 2-х місна зі всіма зручностями	351,00	240,00	159,00	750,00
Двомісна для дорослого з дитиною	411,00	405,00	342,00	1158,00

Джерело: сформовано на основі [19].

Великий Любінь – курортне місто і від більшості мешканців та відпочивальників залежить добробут усього міста. Туристи відвідують Великий Любінь і фактично вкладають гроші в місцеву економіку. На основі офіційних джерел санаторію було сформовано інфографіку відвідуваності курорту за останніми даними, що були надані нам сайтом (рис 2.3). З економічної точки зору іноземні туристи – це мікро інвестори, які привозять в Україну іноземну валюту та інвестують в економіку, тим самим сприяючи зміцненню національної валюти [16]. Чим більше буде іноземних туристів та гостей на українських, тим більше ймовірність процвітання економіки країни в цілому. Слід зазначити, що у Великому Любіні з кожним роком спостерігається та помітно зростає частка іноземних гостей, що є дуже хорошим показником зацікавленості курортом іноземних гостей (рис.2.3).

Щоб покращити ефективність використання бальнеологічних ресурсів буде доречним звернути увагу на такі аспекти:

- відповідний добір бальнеологічних ресурсів до клієнта. Не всі властивості бальнеологічних ресурсів приносять користь кожному, тому важливо правильно визначити показання та протипоказання кожному індивідуально. Наприклад, деякі конкретні захворювання, можуть загострюватися під впливом певних факторів;

- професіоналізм персоналу. Важливо, щоб лікарі та медичні працівники були кваліфікованими та мали достатньо знань, щоб правильно визначати показання, протипоказання та відповідно обирати процедури та лікування;

- дотримання пацієнтом рекомендацій лікаря та проведених процедур. Пацієнтам важливо усвідомлювати та розуміти, що вони повинні дотримуватись рекомендацій і виконувати процедури для отримання максимальної користі.

Рис 2.3. Кількість туристів станом на 2018 рік в санаторно-курортному комплексі Великий Любінь

Джерело: сформовано на основі [16].

З проаналізованої інформації можна зробити висновок, що ефективність використання бальнеологічних курортів та їх ресурсів залежить від правильного визначення медичними працівниками курортів показань та протипоказань, якості медичної допомоги та професіоналізму медичного персоналу, а також важливим чинником ефективності використання бальнеологічних ресурсів є дотримання відвідувачем рекомендацій та процедур. Дослідивши поставлені питання та завдання, було визначено, що розвиток бальнео-рекреаційних курортів є прибутковою та важливою галуззю економіки країни. Бальнео-рекреаційні курорти стають все більш популярними та відвідуваними через проблеми задані подіями та стресами в повсякденному житті. Для підвищення та покращення розвитку

бальнеологічних курортів, необхідно визначати їх ефективність, адже завдяки відслідковуванню та проведенні аналітики, можна зрозуміти на які проблеми чи недоліки курортів варто звернути увагу аби покращити їх.

РОЗДІЛ III

ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ТА РОЗВИТОК РЕКРЕАЦІЙНИХ БАЛЬНЕОЛОГІЧНИХ РЕСУРСІВ.

3.1. Загальні перспективи розвитку бальнеологічних курортів Східниця та Великий Любінь

Львівщина належить до тих областей в яких санаторно-курортна сфера та бальнеологічні курорти є однією із галузей спеціалізації, саме тут виявлені майже всі типи та види мінеральних лікувальних вод. Згідно показника балансу, цей регіон посідає перше місце серед усіх областей України, по прогнозних ресурсів розв'язаних і затверджених запасів мінеральних вод. Проведені дослідження та аналіз показали низький рівень потенціалу освоєння природних ресурсів у курортних містах Трускавець, Моршин. Високі показники досягнуті на курортах Великий Любінь, Немирів. Ці досягнення пояснюються хорошою екологічною ситуацією та значним озелененням території, що могло компенсувати дуже низький рівень використання мінеральних вод на цих курортах [3].

Курорти Східниця та Великий Любінь на даний момент активно розвиваються та розширюються, підвищують рівень обслуговування, вивчають та досліджують нові технології, беруть участь у всеукраїнських та міжнародних виставках, ярмарках України, зарекомендували себе не тільки українськими туристами та гостями, але й туристами з різних куточків світу. Львівщина – це регіон, який відомий своїми природними рекреаційними ресурсами та курортним потенціалом. Відомо, що Львівщина та санаторно-курортні заклади регіону активно приймають участь у виставках, різноманітних заходах спрямованих на популяризацію та подальший розвиток. На міжнародній туристичній виставці АІТФ «Туризм і подорожі» що відбувалася 2019 року в Баку, було представлено стенд Львівщини, який продемонстрував регіональні туристичні можливості та напрями для іноземних туристів. Учасники цього заходу мали можливість ознайомитись з

рекреаційним та бальнеологічним потенціалом основних санаторно-курортних закладів: Східниця, Трускавець, Моршин, а також пам'яток історії та архітектури, які входять до списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Завдяки створенню інноваційного туристичного продукту бальнеологічно-рекреаційного спрямування на основі використаних джерел, непрямыми методами можна покращити та підвищити перспективи розвитку бальнеологічних курортів, а саме відвідування цікавих туристичних місць потенційними туристами неподалік від території знаходження бальнеорекреаційних курортів, покупками сувенірів, викладеними фото у соціальні мережі та сарафанне радіо. Ці непрямі методи можуть допомогти у підвищенні перспектив розвитку бальнеологічних курортів.

Збереження, відновлення, поліпшення та охорона природно-рекреаційного потенціалу є частиною загальних природоохоронних програм. На основі характеристики підходів до відтворення природних елементів у рекреації, можна проаналізувати та зрозуміти основні напрями, програми, плани та заходи державної та місцевої політики у цій сфері. Вони поділені на: організаційні (об'єкти ПЗФ, збільшення площ рекреаційного призначення в межах еко мережі); прикладні (поліпшення якості мінеральних вод та ресурсів); заходи контролю (еко моніторинг, системи інвентаризації природних рекреаційних ресурсів та їх складових). Сьогодні реалізація системних, прикладних природоохоронних програм та заходів потребує передусім фінансово-економічного забезпечення. У зв'язку з цим значний науковий інтерес становить оцінка сучасних механізмів фінансового забезпечення, збереження та охорони природно-рекреаційного потенціалу. Дослідження свідчать також про неналежну реалізацію заходів щодо управління кількісними та якісними рекреаційними характеристиками природно-ресурсної бази макро-регіонів. Перш за все, це стосується неналежного виконання програм екологічного моніторингу, відсутності державних реєстрів рекреаційних ресурсів, слабого державного контролю за дотриманням вимог екологічного законодавства у сферах оздоровлення та

відпочинку. Основною причиною нерозвиненості рекреаційного потенціалу є відсутність фінансування природоохоронних програм, які можна покращити шляхом оптимізації рекреаційного природокористування. Останній аспект є основним принципом удосконалення фінансово-економічних механізмів збереження та охорони природних ресурсів.

Сучасний рівень матеріально-технічної інфраструктури санаторіїв на даному етапі далекий від світових стандартів. Тому основною турботою національної адміністрації та органів місцевого самоврядування є розширення об'єктів та їх потужностей, створення конкурентного ринку дозвіллевих послуг шляхом модернізації існуючої матеріально-технічної інфраструктури та підвищення якості життя людей [20].

Україна має великий природний потенціал для розвитку цієї галузі, враховуючи те, що Україна має найкращий в Європі природний оздоровчий потенціал, то покращення санаторно-курортних комплексів є одним із пріоритетних завдань для розвитку туризму.

3.2. Шляхи удосконалення функціонування бальнеологічних курортів.

Відповідно до еколого-географічної оцінки, отриманої для курортів Львівської області, необхідно вжити низку заходів для усунення або зменшення кількості виявлених загроз, які на сьогодні перешкоджають сталому розвитку курортів. Майже всі бальнеологічні курорти мають більше екологічних загроз, ніж інші, тобто їх вирішення є пріоритетним. Загрози здоров'ю мешканців і мандрівників, пов'язані із забрудненням повітря, мають першочергове значення для всіх курортів. У Великому Любіні надмірна запиленість влітку зумовлює необхідність поливу доріг, адже це передбачено санітарними нормами, тим паче, що Великий Любінь – це єдиний санаторій, що розташований біля траси з інтенсивним рухом.

Для покращення якості поверхневих вод курортів потребує створення умов для будівництва нових каналізаційних систем та очисних споруд,

передбачених місцевими екологічними програмами. Санітарним умовам також необхідно приділити особливу увагу, зокрема слід очистити береги річки Верещиця та вжити заходів для запобігання подальшому поширенню забруднення. Майбутня розбудова курорту заслуговує на розгляд заходів, щоб уникнути можливості надмірного заболочення та затоплення.

Ще однією значною проблемою Великого Любеня є недосконалість центрального водопостачання села. На жаль 30 відсотків мешканців поки що її не мають, але підключення до системи залежить лише від їхнього бажання. Що стосується водовідведення, то ситуація ще гірша, адже 35 відсотків мешканців живуть без водовідведення і більшість з них не хоче підключатись до мережі або не мають необхідних для цього ресурсів. У цьому випадку було б доречно та корисно заохотити місцевих мешканців підключитись до системи водовідведення та провести відповідні заходи у вигляді роз'яснювальної бесіди.

Східниця – це майбутнє всього регіону, але у населеного пункту ще багато внутрішніх проблем. Модернізація дорожньої інфраструктури (логістики), регіон потребує будівництво нових зупинок, новітніх лікувальних діагностичних центрів, аквапарків, басейнів та бюветів. Чудовими рішенням було б прийняти концепцію «Зусилля для сталого розвитку селища» та різноманітні зусилля щодо захисту мінеральних джерел. Україна станом на 2023 рік має переваги та недоліки щодо розвитку туристичної галузі та туризму загалом. Багато проблем знайомі кожному з нас.

Один з недоліків розвитку бальнео-рекреаційного туризму є низький рівень обслуговування туристів і майже дефіцит кваліфікованого персоналу. В Україні є велика кількість навчальних закладів, які готують фахівців у сфері туризму, але оскільки ці спеціальності переважно нові, освіти та досвіду роботи часто бракує, а персонал не відповідає світовим кваліфікаційним вимогам. Незважаючи на зусилля нашої влади у сфері розвитку туризму, законодавча база та правове регулювання є

незавершеними, що виражається у складності митного контролю, а питання страхового захисту туристів іноземців на території України залишається не вирішеним. Таким чином досвід показує, що якщо турист іноземець захворіє, то він не зможе отримати медичної допомоги чи компенсації, адже багато страхових полісів не враховують можливих ризиків та ситуацій, що можуть виникнути не передбачено для туриста з іншої країни.

Також варто взяти до уваги, що реалізація стратегічного напрямку розвитку бальнео-рекреаційних курортів залежить від вихідних умов, що сформувались у трикутнику (рис.3.1).

Рис.3.1. Вихідні умови реалізації стратегічних напрямків розвитку бальнео-рекреаційних курортів.

Джерело: сформовано на основі [7].

Маркетингова стратегія забезпечення розвитку санаторно-курортних комплексів визначає напрямок дій щодо адаптації діяльності курортів до реальних умов ринку та досягнення поставлених цілей. Для досягнення мети стратегічного розвитку бальнео-рекреаційних курортів необхідно досягти наступних цілей, узагальнених на основі аналітичної інформації про рівень розвитку рекреаційного потенціалу бальнеологічних курортів [7]:

- підвищення ефективності системи управління бальнеологічними курортами;
- розвиток інфраструктури курортів;
- захист навколишнього середовища;
- створення та формування позитивного іміджу курортів;
- підвищення конкурентоспроможності курортів;
- формування дозвілєвих кластерів;

Виходячи з того, що кожна стратегічна ціль є підпорядкованою загальній меті маркетингової стратегії, управління санаторно-курортними комплексами має базуватись на певній концепції, тим самим підвищуючи ефективність загальної системи управління комплексами та закладами. Повномасштабне вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року завдало величезних збитків населенню, регіонам, курортам, різним сферам діяльності та економіці по всій Україні.

Варто зазначити, що за довго до повномасштабного вторгнення, було зафіксовано високий рівень злочинності, особливо в туристичних регіонах і варто розуміти, що цей фактор теж суттєво впливає на привабливість бальнеологічних регіонів та їх відвідуваність внутрішніми туристами та іноземцями. Тому, аналізуючи перспективи розвитку туристичної галузі України на період 2023 року, необхідно підкреслити, що сучасний бальнеорекреаційний туризм є економічною та життєвою сферою суспільства в цілому. Він тією чи іншою мірою об'єднує майже всі галузі промисловості і повинен бути найбільш розвинутим і привертати найбільшу до себе увагу. Розвиток курортології має велике значення і впливає на стан нашої країни. З наведеної вище інформації, а також з особистого досвіду та неодноразових відвідувань бальнеорекреаційних курортів можна робити власні висновки. Варто зауважити, що українські бальнеологічні курорти стали нашою візитівкою для всього і по всьому світі. Багато країн вже знають про наші бальнеорекреаційні курорти та їх корисні властивості. Як і в будь якій іншій сфері діяльності є ряди питань, які потрібно вирішити, але приємно розуміти

та бачити, що держава не ігнорує ці питання, проблеми та поступово намагається їх вирішувати.

ВИСНОВОК

Бальнеологічні курорти – це санаторії та оздоровчі заклади, в основі лікування яких лежить прийом спеціальних мінеральних вод та грязей, що мають лікувальну дію на організм людини. Найвідомішими бальнеологічними курортами України є Трускавець, Моршин, Миргород, Східниця та Великий Любінь. Сьогодні питання збереження та відновлення здоров'я людини має велике значення. Наша країна має значний природно-ресурсний потенціал, основу якого становлять земля, мінеральна сировина та природні лікувальні ресурси. З цієї причини природні лікувальні ресурси відіграють важливу роль у формуванні та розміщенні об'єктів, спрямованих на відновлення та підвищення фізичної працездатності людини. В зв'язку з цим важливо досліджувати згадані ресурси та їх раціональне використання. До особливих рекреаційних ресурсів належать лікувальні води та грязі, які користуються найбільшим попитом, адже у їх складі багато речовин і властивостей, які допомагають лікувати різні захворювання.

Львівська область є унікальним регіоном України, наділеним ресурсами термальних джерел і природою, а це означає, що регіон багатий на мінеральні води, лікувальні грязі, чисте гірське повітря та неймовірно красиві ліси, які виділяють фітонциди та мають позитивні властивості та позитивно впливають на психічний стан людини. Загалом Львівщина багата не лише на бальнеологічні ресурси, а й на архітектуру, пам'ятки природи та історичні музеї. Олеський замок, Урицькі скелі, Печерний монастир – найвідоміші та найцікавіші пам'ятки Львівщини, які приваблюють туристів з усього світу, туристи приїжджають, щоб побачити цю красу та поринути в її стародавню історію. Це лише мала частина пам'яток архітектури, яка зазначена в тексті, якщо то не вистачить одного дня, щоб перерахувати всі архітектурні та історичні пам'ятки. Історія кожного місця настільки глибока і настільки цікава, що від цього затамовує подих.

У Любіні знаходиться один із найстаріших курортів та кардіологічних санаторіїв. Основним лікувальним елементом в санаторії є сірководнева вода,

яка має багато корисних властивостей. Цей санаторій має велику унікальну діагностичну базу. В санаторій приїжджають не тільки з метою оздоровлення, а й для ділових зустрічей.

Курорт Східниця – відомий не тільки в Україні, а й у всьому світі. У цьому санаторії цінують мінеральну лікувальну воду, в санаторії близько 38 видів мінеральної лікувальної води, кожна з них має свою цілющу дію та чудові властивості. Моніторинг бальнеологічних ресурсів включає в себе дані про якість, кількість мінеральних вод, їх мінералізацію, концентрацію та інші показники курортно-санаторних комплексів. Ці дані допомагають оцінити ефективність лікувальних процедур і визначити оптимальне використання ресурсів. Аналіз та аналітика бальнео-рекреаційних ресурсів включає в себе статистичний аналіз даних для встановлення відповідних зв'язків між параметрами якості, кількості мінеральних вод та результатами лікування та профілактики відвідувачів. Дослідження показує, що варто проводити аналіз, моніторинг та аналітику для виявлення нових властивостей бальнеологічних ресурсів, які можуть призвести до підвищення ефективності лікування та покращення якості функціонування бальнео-рекреаційних курортів. Підсумувавши можна зробити висновок, що моніторинг, аналіз бальнео-рекреаційних курортів може допомогти покращити процеси лікування, профілактики та підвищити ефективність використання бальнеологічних ресурсів.

У зв'язку зі зростанням популярності бальнеологічних курортів останнім часом, їх інфраструктура розширюється та розвивається, але для того щоб і надалі приваблювати туристів, необхідно не лише збільшити обсяги інвестицій, але й покращити процес функціонування. Основними напрямками і шляхами удосконалення функціонування бальнеологічних курортів є розширення асортименту послуг, до цього можна віднести розширення пропозиції послуг, впровадження нових видів лікувальних процедур, які пропонують поєднання природних терапевтичних елементів та інноваційних технологій, розширення кола послуг, що не пов'язані з

лікуванням, наприклад спортивні заходи, гастрономічні тури. Важливим фактором успіху бальнеологічного курорту і його подальшого функціонування є також якість надання туристичних послуг, адже це впливає, як на комфорт проживання, так і на якість лікувальних процедур та загалом вражень відвідувачів. Адаптація до потреб ринку є теж важливою складовою для удосконалення функціонування бальнеологічних курортів, тому що розвиток туристичної галузі та курортно-санаторних комплексів визначається потребами ринку, тому санаторно-курортним закладам варто вміти швидко адаптуватися до змін, щоб залишатися конкурентоспроможними. Для удосконалення та популяризації бальнеологічних курортів варто звернути увагу на розвиток маркетингових стратегій та використання інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій. Сучасна ера технологій вимагає від туристичних компаній та санаторно-курортних закладів створення власних туристичних онлайн сервісів. Завданням будь-якої маркетингової стратегії є залучення нових клієнтів і утримання вже існуючих. Для удосконалення функціонування та популяризації можуть використовувати такі інструменти, як надсилання електронних листів клієнтам, організація рекламної кампанії, а також участь у туристичних виставках та конференціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артюхова І.В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності національного санаторно-курортного продукту: веб-сайт. URL: http://www.con-fcontact.com/2009_03_05/7_artyhova.htm
2. Бальнеологічні ресурси України: веб-сайт. URL: <https://referatss.com.ua/work/balneologichni-resursi-ukraini/>
3. Батиченко С.П., Мельник Л.В., Щербань А.Д. Львівщина, як осередок розвитку лікувально – оздоровчого туризму в Україні: веб-сайт. URL: <file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%BD%D0%B0/Downloads/3807-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3755-1-10-20220506.pdf>
4. Бейдик О. О. Ресурсно-рекреаційні доміанти регіонів України. Наукові дослідження до потреб туризму. Матеріали «круглого столу». Київ, 2006. 47-54с.
5. Бекірова С. Е. Підвищення ефективності функціонування та розвитку санаторно-курортного комплексу. Науковий вісник №3, 2012. 82-88с.
6. Грабарев А.В. Специфіка природно-ресурсного потенціалу Кримського регіону та його сучасний стан: веб-сайт. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=491>
7. Добуш Ю.Я. Оцінювання рівня освоєння природно-ресурсного потенціалу бальнеологічних курортів. Маркетинг і менеджмент інновацій, 2013. С. 326-334.
8. Калькова Н. М. Конкурентоспроможність регіонального ринку рекреаційних послуг. Кандидат економічних наук. Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка. Сімферополь, 2006. 20 с.
9. Кіркова Н.П. Аналіз ефективності підприємств санаторно-курортної сфери. Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції №3, 2012. 75-86 с.
10. Котляр Н.В. Рекреаційні умови та ресурси українських Карпат: сучасний стан та перспективи розвитку: веб-сайт. URL:

<https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/42328/1/%D0%9D%D0%9D%D0%86%D0%86%D0%9E%D0%A2%20%D0%91%20%D0%9A%D0%BE%D1%82%D0%BB%D1%8F%D1%80%20%D0%9D.pdf>

11. Новікова В.І. Санаторно-курортна сфера: інфраструктурна складова, стан розвитку в Україні. Географія та туризм. Вип.16, 2011. 93-102 с.

12. Особливості вивчення кон'юнктури міжнародного ринку готельних і ресторанних послуг: веб-сайт. URL: https://knowledge.allbest.ru/marketing/3c0b65625b2ad78a5d43a89521206d37_0.html

13. Офіційний сайт бальнеологічного курорту «Східниця»: веб-сайт. URL: <https://shodnica.com.ua/ua.html>

14. Карта бальнеологічного курорту Східниця: веб-сайт .URL: <https://trysyny.com/5-star/ua/shidnica-vse-pro-shidnicu>

15.Офіційний сайт курортно санаторного комплексу Великий Любінь: веб – сайт. URL: <https://sanatorii.in.ua/ljubin-velikij/>

16. Санаторій Любінь Великий: веб-сайт. URL: <http://ukrzdrav.com/dp-sanatorij-lyubin-velikij.html>

17. Смирнов І.Г. Методика визначення логістичного потенціалу рекреаційно-туристичних ресурсів: веб-сайт URL: <https://westudents.com.ua/glavy/34745-42-metodika-viznachennya-logstichnogo-potentsalu-rekreatsyno-turistichnih-resursv.html>

18. Стафійчук В.І. Рекреалогія: Навчальний посібник. Київ, 2006. 264 с.

19. Цінова політика санаторно-курортного комплексу Великий Любінь: веб-сайт. URL: <https://sanatorii-karpat.com/ua/lubin-velukiy-sanatorii>

20. Черчик Л.М. Стратегічний потенціал рекреаційної системи регіону: теорія, методологія, оцінка. Монографія. Луцьк, 2008. 235 с.